

2.10. ПРИНЦИПИ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ В ЕКОНОМІЧНИХ КОЛЕДЖАХ

PRINCIPLES OF ASSESSING THE QUALITY OF PROFESSIONAL TRAINING IN COLLEGES OF ECONOMICS

Дмитро Наглий

аспірант

Інституту професійної освіти
НАПН України,

<http://orcid.org/0009-0004-1456-316X>
dimadimanaglui@ukr.net

Dmytro Nahlyi

Postgraduate student of the

Institute of Vocational Education of the
NAES of Ukraine,

<http://orcid.org/0009-0004-1456-316X>
dimadimanaglui@ukr.net

Розглядається проблема оцінювання якості професійної підготовки в системі фахової передвищої освіти як важливої передумови досягнення сталого розвитку суспільства, інструмента дієвого управління конкурентоспроможністю трудового потенціалу країни. Для створення та результативного використання системи оцінювання у закладі освіти потрібно чітко визначити критерії, принципи та функції оцінювання якості професійної підготовки фахівців.

The subsection is devoted to the problem of assessing the quality of vocational training at colleges as an important prerequisite for achieving sustainable development of society. The quality of vocational training at colleges was also considered as a tool for effective management of the competitiveness of the country's personnel potential. To create and effectively use the system of assessment in an educational institution, the criteria, principles and functions of evaluating the quality of vocational training were clearly defined.

Ключові слова: оцінювання; економічні коледжі; майбутні фахові молодші бакалаври; фахова передвища освіта.

Keywords: assessment; economic colleges; future professional junior bachelors; vocational higher education.

Процес всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції й уніфікації, що відбувається у суспільстві, торкнувся усіх рівнів освітньої системи.

У сучасних умовах одним із пріоритетних аспектів освітньої політики нашої країни є забезпечення якості освіти, її відповідність соціально-професійним вимогам та особистісним очікуванням споживачів освітніх послуг. Направлена на забезпечення балансу між задоволенням сучасних потреб та захистом інтересів майбутніх поколінь, українська освітня політика ґрунтується на цілях сталого розвитку. В Україні глобалізаційні виклики поєднуються з

ефективними змінами, що відбуваються в усіх сферах життя держави – в суспільних та економічних відносинах, системі освіти й науки.⁴⁸⁰

У економіці будь-якої сучасної держави професійна освіта формує кадровий потенціал країни з висококваліфікованих фахівців, які користуються інноваційними діючими технологіями і методиками. Сучасні випускники мають бути здатними використовувати передові ресурси і технології, а також бути готовими самостійно створювати нові технології, що відповідають запитам майбутнього.

Мету освіти для сталого розвитку суспільства можна визначити як безперервний професійно-особистісний розвиток людини, що допомагає їй зрозуміти свої потенційні можливості, сформувані здібності вирішувати життєві та професійні ситуації, котрі забезпечують підвищення якості її життя, необхідні для досягнення гармонії між результатами суспільства, держави, здобувачами освіти та вимогами сталого розвитку. Освіта, спрямована на реалізацію завдань сталого розвитку людства, є інтегративним напрямом з проєктування і здійснення освітнього процесу та сприяє підготовці молоді до життя відповідно до потреб часу щодо збереження миру, вирішення соціальних, економічних та екологічних проблем.

На сучасному етапі розвитку вітчизняної фахової передвищої освіти головним чинником є компетентісна спрямованість освітньої системи, яка формує професійну компетентність майбутніх фахівців. Якість підготовки фахівців у коледжах визначається відповідністю результатів навчання вимогам кваліфікаційних стандартів та освітньо-професійних програм. Створення єдиного європейського простору вищої освіти у контексті Болонського процесу спричинило не просто перебудову української освітньої системи, а й зростання уваги до якості підготовки фахівців у рамках професійно орієнтованої освіти. Освітні стандарти ставлять перед закладами освіти мету не просто дати студенту знання з дисципліни, а й розвинути соціально-особистісну, загальнонаукову, інструментальну та професійну компетентності, підготувати особистість до реалізації себе у професійній сфері.

Організація оцінювання якості професійної підготовки фахівців у закладах освіти – одна з обов'язкових умов ефективного формування компетентностей студентів у системі фахової передвищої освіти. Водночас оцінювання рівня компетентності студентів має об'єктивно показувати ступінь їх знань, умінь та навичок у вирішенні завдань майбутньої професійної діяльності.

⁴⁸⁰ Радкевич, В. О. (2021). Наукова платформа професійної освіти: сталий розвиток. Наукова доповідь на XV Всеукраїнській науково-практичній конференції «Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання», присвяченій 30-річчю Незалежності України та 15-річчю заснування Інституту професійно-технічної освіти НАПН України (25 березня 2021 р.). *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 2(1). <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-1-17-1>

Компетентнісно-орієнтований підхід вносить свої корективи до системи оцінювання якості знань. Крім того, відбувається зміщення акцентів із контролю засвоєння окремих навчальних дисциплін на контроль ступеня сформованості необхідних професії компетентностей. Застосування принципів оцінювання, формулювання цілей, структурування змісту, визначення об'єктів та методів оцінювання уможливить створення ефективної системи контролю якості підготовки молодших фахових бакалаврів у економічних коледжах.

Учені в наукових публікаціях пов'язують суть процесу оцінювання з постійним збором та інтерпретацією даних і формулюванням висновків на основі цих даних для розвитку певних стратегій щодо вдосконалення. Разом з тим, найчастіше виокремлюється такі функції оцінювання результатів навчання здобувачів фахової передвищої освіти: *«інформаційна* (збір даних про здобувача освіти, студентську групу, спеціальність тощо); *інтерпретуюча* (визначення рівня сформованості знань, умінь, якостей особистості, рівня згуртованості студентського колективу тощо); *коригуюча* (внесення змін в освітній процес, оптимізація технологій навчання, форм, методів, надання методичної допомоги суб'єктам педагогічної взаємодії тощо)».⁴⁸¹

В існуючих системах оцінювання функція контролю, що відображає результат навчання студентів при співвіднесенні його зі стандартами та нормами, являється основою. Головним недоліком цього підходу є те, що оцінюється лише результат навчальної діяльності, але не сам процес. Система оцінювання в економічних коледжах, як загалом, так і окремо взятих дисциплін, потребує коригування та перегляду пріоритетних напрямів. Основою даної системи повинні бути критерії, підходи, принципи вимірювання показників навчальної діяльності студентів у якісному та кількісному планах. У зв'язку з цим функції оцінювання розширюються і містять, крім контролюючої, ще й прогностичну, і діагностичну функції. У процесі реалізації прогностичної та діагностичної функції студент самостійно зможе аналізувати результати свого навчання і надалі обирати вектор розвитку свого освітнього маршруту.

Оцінювання є важливим і складним процесом, який полягає в визначенні рівня навчальних досягнень студентів у процесі оволодіння змістом певної навчальної дисципліни, яка може охоплювати конкретні теми, модулі та інші навчальні компоненти. Цей процес здійснюється з урахуванням специфічних вимог, що закладені в чинних освітньо-

⁴⁸¹ Лузан, П. Г., Тітова, О. А., Мося, І. А., & Пащенко, Т. М. (2021). Методика оцінювання якості підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти. *Professional Pedagogic*, 1(22), 169–184. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2021.22.169-184>

професійних програмах або освітніх стандартах, які визначають основи для оцінки рівня знань та навичок.⁴⁸² Основними компонентами цього складного процесу є не лише визначення фактичного рівня знань, але і порівняння отриманих результатів із встановленими еталонами. Це дає можливість оформити результати навчання студентів у більш зрозумілому для них форматі, зокрема у вигляді оцінок-балів. У зв'язку з цим виникає важливе запитання: якими ж принципами слід керуватися при оцінюванні якості підготовки фахівців, таких як економісти, менеджери, технологи та інші професії? Це питання потребує глибокого аналізу і підходу, що забезпечить об'єктивність, справедливість і відповідність сучасним вимогам ринку праці.

Система оцінювання у фаховій передвищій освіті має будуватися на інноваційних принципах:

- точне визначення очікуваних результатів навчання;
- об'єктивність в оцінюванні досягнення студентами компетентностей (рівні та ідентичні умови щодо змісту, формату та методів оцінювання якості підготовки фахівців та однакові критерії оцінювання для всіх студентів, оцінка має бути обґрунтована та незалежна від особистих преференцій викладача);
- систематичність і системність оцінювання результатів навчання студентів (компоненти робочих програм дисциплін мають бути співвіднесені з аналізом та оцінюванням результатів навчальної діяльності студентів, відповідність структурним елементам змісту освіти);
- єдність вимог (завдання для оцінювання мають розроблятися на основі задекларованих стандартами освітніх результатів);
- позитивний підхід в оцінюванні результатів (оцінювання має орієнтуватися на рівень досягнень і прогрес здобувача освіти);
- індивідуальний підхід до оцінювання результатів навчання студентів (забезпечення умов навчання, що враховують рівень навчальних досягнень та інтелектуальних здібностей студента);
- багатовимірність оцінювання результатів навчальних досягнень студентів (одночасне оцінювання всіх визначальних компонентів професійної компетентності, набутих майбутніми фахівцями);
- адекватність інструментів оцінювання компетентнісних досягнень студентів (комплекс методів і процедур оцінювання має відповідати навчальним завданням, стилям навчання студентів і функціям оцінювання);
- дієвість та прозорість очікуваних результатів навчання

⁴⁸² Лузан, П. Г., Каленський, А. А., Пашенко, Т. М., Мося, І. А., & Ямковий О. Ю. (2021). Методичні основи оцінювання якості підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти: методичний посібник. Полісся. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/729577>

(поєднання формального оцінювання з самооцінюванням студентами результатів власних навчальних досягнень та взаємооцінюванням;⁴⁸³

– принцип плановості: процес оцінювання повинен проходити не стихійно, а за певним планом;

– принцип економічності: зміст навчальної програми дисципліни має співвідноситися із зусиллями студента, докладеними під час виконання того чи іншого завдання;

– принцип дотримання тематики: оцінювання знань студентів має бути співвіднесене з темою, що вивчається, і проходити своєчасно;

Слід також співвіднести ці принципи з критеріями оцінювання таким чином:

– оцінка має бути валідною, тобто результат має бути чітко визначений. Методика навчання предмету має бути співвіднесена із завданнями, що поставлені під час розроблення навчальної дисципліни;

– процедура оцінювання має бути ясною та чіткою;

– повинен бути механізм апеляції та повторного оцінювання, у зв'язку з цим слід уточнити, що оцінка має бути прозорою та зрозумілою студентам;

– надійність оцінки – це її стійкість, що у свою чергу підтверджується на подібному матеріалі в подібних умовах. Слід уточнити, що існують певні умови надійності оцінки, пов'язані з викладачем як ключовою фігурою у процесі оцінювання:

– необхідна компетентність, тобто викладач не тільки повинен бути обізнаний у своїй предметній галузі, але також знайомий з особливостями педагогічних вимірів;

– при оцінюванні викладачеві слід оперувати лише тими критеріями, що прописані в освітньо-професійній програмі дисципліни;

– необхідні уніфікація часових відрізків та умов контролю, однакові часові критерії для однотипних завдань, а також однакові методи контролю;

– реєстрація результатів завжди має бути систематизована.

Для чіткого визначення очікуваних результатів навчання заплановані результати повинні бути конкретними, перевірними та досяжними, а також відповідати освітнім цілям і завданням. Освітні результати мають співвідноситися з достатнім терміном часу для їх освоєння студентами. Рекомендується враховувати поради експертів проєкту Тьюнінг, які використовують таксономію Б. Блюма. Цілі навчання поділяються на три основні групи:

⁴⁸³ Лузан, П. Г., Каленський, А. А., Пашенко, Т. М., Мося, І. А., & Ямковий О. Ю. (2021). Методичні основи оцінювання якості підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти: методичний посібник. Полісся. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/729577>

1. Когнітивна (пізнавальна) область: містить цілі від запам'ятовування та відтворення вивченого матеріалу до вирішення проблем, у ході якого необхідно переосмислити наявні знання, будувати нові поєднання з попередньо вивченими ідеями, методами, процедурами (способами дій), включаючи створення нового. До пізнавальної сфери належить більшість цілей навчання, що висуваються у програмах, підручниках, у повсякденній практиці викладачів.

2. Афективна (емоційно-ціннісна) область: відносяться цілі формування емоційно-особистісного ставлення до явищ навколишнього світу, починаючи від простого сприйняття, інтересу до засвоєння ціннісних орієнтацій та відносин, їхнього активного прояву. У цю сферу потрапляють такі цілі – формування інтересів і нахилів, переживання тих чи інших почуттів, формування відносин, їх усвідомлення та прояв у діяльності, виражаються через сприймання, інтереси, нахили, здібності.

3. Психомоторна область: цілі, пов'язані з формуванням тих чи інших видів рухової (моторної), маніпулятивної діяльності, нервово-м'язової координації. Це навички письма, мовні навички; цілі, що висуваються фізичним вихованням, трудовим навчанням.

У когнітивній сфері виділяють шість рівнів складності: запам'ятовування, знання; розуміння; застосування; аналіз; синтез; оцінювання. Формулюючи результати навчання, важливо використовувати одне дієслово досконалого виду (наприклад, визначити, вибрати, обчислити) і уникати неясних термінів (знати, розуміти) та складних речень.

Звернення до точних формулювань цілей, що виражені через результати діяльності, піддається більш надійному та об'єктивному оцінюванню. Система оцінювання лише тоді буде ефективною і зможе підвищити якість освіти, якщо контроль та діагностика поєднуюватимуться і доповнюватимуть один одного. Викладач ставить перед собою певні завдання у процесі навчання, оцінювання дає можливість зібрати та проаналізувати інформацію про хід навчання, стежити за процесом вирішення поставлених завдань, це інструмент моніторингу знань, навичок та умінь студентів.

Отже, оцінювання є одним із основних та системотворчих елементів процесу навчання. Для правильної побудови та ефективного використання системи оцінювання у закладі освіти слід чітко визначити критерії, принципи та функції оцінювання знання як дисципліни в цілому, так і окремих її тем. Методи, прийоми та сам зміст оціночних засобів мають носити не тільки контролюючий, а й навчальний та виховний характер. Критерії оцінки повинні адекватно відобразити зміст дисципліни, описаний у робочій програмі.